

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ
ДРУГИЙ СЕНАТ

**у справі за конституційними скаргами Оніщенка Руслана Ілліча,
Гаврилюка Дмитра Михайловича щодо відповідності Конституції України
(конституційності) частини шостої статті 615 Кримінального
процесуального кодексу України**
**(справа про гарантії судового контролю за дотриманням прав осіб, яких
утримують під вартою)**

К и ї в
18 липня 2024 року
№ 8-р(II)/2024

Справа № 3-88/2022(205/22, 114/24)

Другий сенат Конституційного Суду України у складі:

Мойсик Володимир Романович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович (доповідач),
Лемак Василь Васильович (доповідач),
Первомайський Олег Олексійович,
Різник Сергій Васильович,
Юровська Галина Валентинівна,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними скаргами Оніщенка Руслана Ілліча, Гаврилюка Дмитра Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 615 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддів-доповідачів Лемака В.В., Городовенка В.В. та дослідивши матеріали справи, зокрема позиції, що їх висловили: Голова Верховної Ради України Стефанчук Р.О., Прем'єр-міністр України Шмигаль Д.А., науковці: Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – докторка юридичних наук, професорка Капліна О.В., Державного вищого навчального закладу „Ужгородський національний

університет“ – кандидат юридичних наук, доцент Горінецький Й.І., Київського національного університету імені Тараса Шевченка – кандидат юридичних наук, доцент Костюченко О.Ю., та спеціальний радник Конституційного Суду України – Александру Тенасе,

Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Оніщенко Р.І. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) частину шосту статті 615 Кримінального процесуального кодексу України (далі – Кодекс), якою встановлено, що „у разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою та неможливості розгляду судом питання про продовження строку тримання під вартою в установленому цим Кодексом порядку обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до вирішення відповідного питання судом, але не більше ніж на два місяці“.

1.1. Зі змісту конституційної скарги Оніщенко Р.І. та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Оніщенко Р.І. має статус обвинуваченого у кримінальному провадженні, стосовно нього було застосовано запобіжний захід – тримання під вартою; його утримували в дільниці слідчого ізолятора при державній установі „Білоцерківська виправна колонія (№ 35)“. Шевченківський районний суд міста Києва ухвалою від 1 лютого 2022 року продовжив строк тримання під вартою Оніщенко Р.І. до 28 березня 2022 року. Шевченківський районний суд міста Києва 17 березня 2022 року ухвалив, що у зв’язку з неможливістю здійснити відеоконференцзв’язок із державною установою „Білоцерківська виправна колонія (№ 35)“ для забезпечення участі Оніщенко Р.І. під час розгляду клопотання прокурора, вважати неможливим розгляд судом питання щодо

продовження строку тримання Оніщенка Р.І. під вартою у порядку, визначеному оспорюваними приписами Кодексу.

Ухвалою від 18 квітня 2022 року Київський апеляційний суд відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою захисника Костенка В.П. в інтересах Оніщенка Р.І. на підставі того, що ухвали суду про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, про зміну іншого запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді тримання під вартою або про продовження строку тримання під вартою, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті, підлягають апеляційному оскарженню в порядку, визначеному Кодексом. Водночас цією ухвалою Оніщенку Р.І. не продовжено запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а лише ухвалено рішення про неможливість розгляду судом питання щодо продовження строку тримання під вартою Оніщенка Р.І. у порядку, визначеному Кодексом. За таких обставин, на думку апеляційного суду, захисник Костенко В.П. оскаржує судові рішення, яке відповідно до закону апеляційному оскарженню не підлягає.

Ухвалою колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21 липня 2022 року відмовлено у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою захисника Костенка В.П. на ухвалу Київського апеляційного суду від 18 квітня 2022 року. Верховний Суд виходив із того, що з долученої до касаційної скарги копії оскаржуваного судового рішення вбачається, що захисник подав апеляційну скаргу на ухвалу місцевого суду, яка відповідно до вимог статті 392 Кодексу окремому оскарженню не підлягає. Отже, на думку Верховного Суду, суддя апеляційного суду, установивши, що апеляційну скаргу подано на судові рішення, яке відповідно до вимог Кодексу не підлягає апеляційному оскарженню, правомірно відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника.

Автор клопотання зазначає, що частина шоста статті 615 Кодексу не відповідає приписам частин першої, другої статті 55, частин першої, другої

статті 129 Конституції України, оскільки унеможлиблює забезпечення реалізації права на судовий захист незалежним судом, процесуальних гарантій для сторони захисту під час особливої процедури – продовження строку запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, – що має передбачати ухвалення процесуального рішення, а не вважатися автоматично продовженим у порядку, установленому оспорюваними приписами Кодексу.

Невідповідність оспорюваних приписів Кодексу вимогам частин першої, другої статті 29 Конституції України Оніщенко Р.І. убачає, зокрема, у тому, що ними для продовження найбільш суворого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою встановлено процедуру, яка не передбачає ухвалення вмотивованого рішення суду на підставі та в порядку, визначених кримінальним законом. Зокрема, він зазначає, що частина шоста статті 615 Кодексу, яка визначає позасудове продовження строку тримання під вартою, унеможлиблює проведення судового засідання та перевірку судом обґрунтованості підстав для продовження строку тримання під вартою.

Обґрунтовуючи свої твердження щодо неконституційності частини шостої статті 615 Кодексу, Оніщенко Р.І. посилається, зокрема, на окремі приписи Конституції України, Кодексу, а також на рішення Конституційного Суду України, Указ Президента України „Про введення воєнного стану в Україні“ від 24 лютого 2022 року № 64/2022 зі змінами та на судові рішення у його справі.

Отже, головними аргументами, які Оніщенко Р.І. наводить на підтвердження неконституційності частини шостої статті 615 Кодексу, є порушення гарантованих Конституцією України таких людських прав, як право на свободу та особисту недоторканність (частина перша статті 29), на судовий захист (частина перша, друга статті 55), на професійну правничу допомогу (стаття 59), на захист (частина друга статті 63), на реалізацію конституційних прав, визначених її статтями 29, 55, 59, 63 у повному обсязі, які не підлягають обмеженню в умовах воєнного стану (частина друга статті 64), на розгляд справи незалежним судом із дотриманням основних засад судочинства (частина перша, друга статті 129).

1.2. Зі змісту конституційної скарги Гаврилюка Д.М. та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Гаврилюк Д.М. має процесуальний статус обвинуваченого у кримінальному провадженні, йому обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою без визначення розміру застави.

Шевченківський районний суд міста Львова ухвалою від 27 грудня 2023 року продовжив строк тримання під вартою Гаврилюка Д.М. до 24 лютого 2024 року включно, ухвалою від 14 лютого 2024 року – до дати проголошення вироку у справі, але не довше ніж на 60 днів.

Львівський апеляційний суд ухвалою від 15 березня 2024 року апеляційну скаргу Гаврилюка Д.М. залишив без задоволення, а ухвалу Шевченківського районного суду міста Львова від 14 лютого 2024 року – без зміни, зазначивши, зокрема, що доводи цієї апеляційної скарги є „необґрунтованими, оскільки строк дії запобіжного заходу було продовжено на підставі ч. 6 ст. 615 КПК України, що не є тотожним ухваленню судом на етапі судового розгляду кримінального провадження рішення про продовження тримання особи під вартою“.

Автор клопотання зазначає, що внаслідок застосування в судових рішеннях у його справі частини шостої статті 615 Кодексу „непоправно порушуються гарантії, надані Конституцією України, зокрема, право на свободу і особисту недоторканість, принцип дії верховенства права, гарантія того, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави, гарантія захисту судом прав і свобод людини і громадянина, незалежності і недоторканості суду, рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом“.

На думку Гаврилюка Д.М., „оскаржуване положення призводить до втрати контролю над ув'язненням особи, так як судді не розглядають деталі та продовжують строк дії запобіжного заходу автоматично“; „положення оскаржуваної норми не передбачає дослідження судом обставин наявності ризиків перешкоджанню розслідуванню чи уникнення кримінальної відповідальності та наявності гарантій явки особи у судові засідання. Таким

чином, особа утримується під вартою без вмотивованого судового рішення, тобто рішення про утримання особи під вартою не вимагає обґрунтування судом“.

1.3. На запит судді-доповідача від 8 грудня 2022 року № 359-005-02/4340 Голова Верховної Ради України висловив позицію стосовно предмета конституційного контролю у цій справі, зазначивши, що оспорювані приписи Кодексу врегульовують продовження строків тримання під вартою в умовах воєнного стану; означене встановлює виняток із загального правила про потребу здійснення судом періодичної перевірки доцільності продовження строку перебування особи під вартою. Крім того, парламент скористався своїм правом на відступ від окремих зобов'язань, визначених приписами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, у порядку її статті 15 (дерогація), ухваливши Постанову від 21 травня 2015 року № 462–VII, якою схвалив Заяву Верховної Ради України „Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод“.

2. Розв'язуючи порушені в конституційних скаргах питання, Конституційний Суд України виходить із того, що застосовним у цій справі є встановлений Конституцією України принцип захисту людських прав (частина друга статті 3), який, зокрема, втілено в гарантуванні права на свободу та особисту недоторканність (частина перша статті 29) та права на судовий захист (частини перша, друга статті 55).

2.1. Конституційний Суд України зазначає, що свобода є основоположною конституційною цінністю в Україні, яка дає змогу особі робити вільний вибір із-поміж більшості життєвих питань без утручання держави.

Конституційний Суд України висловлював юридичну позицію, за якою „свобода (вільність) людини *a priori* є визначальною та пріоритетною для

шанування державою загалом, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами“; „конституційна презумпція людської свободи обумовлює доконечність потреби обґрунтування будь-якого істотного її обмеження з боку держави“ [абзаци четвертий, п'ятий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 22 червня 2022 року № 5-р(II)/2022].

З урахуванням того, що Конституція України, як і конституції інших демократичних держав, та універсальні міжнародні документи у сфері прав людини надають свободі чільну позицію з-поміж конституційних цінностей, Конституційний Суд України розрізняє загальну свободу дій, яка поряд із людською гідністю міститься в каталозі конституційних прав людини, є їх сутнісним змістом, і право на свободу та особисту недоторканність (стаття 29 Основного Закону України) як свободу людини від свавільного ув'язнення.

2.2. Водночас Конституційний Суд України зазначає, що закріплення у статті 29 Конституції України гарантій права на свободу та особисту недоторканність ціннісно перебуває серед цивілізаційних здобутків, що їх визнали усі демократичні держави, засновані на повазі до верховенства права. В англо-американській і в європейській континентальній правових традиціях діють конституційні засоби судового контролю тримання під вартою особи – *Habeas corpus*, *Amparo de libertad* або еквівалентні інститути, які спрямовані на захист судом особистої свободи людини як одного з найбільш значущих основоположних прав. У нормах англійських актів – *Magna Carta* 1215 року та *Habeas Corpus Act* 1679 року – започатковано послідовне розуміння того, що вільна людина не може бути позбавлена свободи без судового рішення, у якому мають бути зазначені підстави ув'язнення. Це процедурне право стало передумовою для розвитку ідеї конституції та ефективних гарантій захисту людської свободи.

3. Відповідно до частини першої статті 29 Конституції України кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. За частиною другою

статті 29 Основного Закону України „ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом“.

3.1. Конституційний Суд України сформулював юридичні позиції щодо розуміння права на свободу, гарантованого статтею 29 Основного Закону України:

– „З огляду на викладене та зважаючи на положення частини другої статті 29 Конституції України, Конституційний Суд України вважає, що слід визначити такі обов’язкові вимоги до правомірного арешту або тримання під вартою: по-перше, арешт чи тримання під вартою має здійснюватися виключно на підставі належним чином вмотивованого рішення суду; по-друге, підстави та порядок застосування цих запобіжних заходів мають бути визначені в законі та повинні відповідати конституційним гарантіям справедливої судової процедури та принципу верховенства права.

Оскільки метою статті 29 Конституції України є недопущення свавільного обмеження (позбавлення) свободи чи особистої недоторканності особи, то дотримання зазначених вимог є обов’язковим“ (абзаци восьмий, дев’ятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017);

– „отже, обґрунтованість застосування запобіжних заходів, пов’язаних з обмеженням права особи на свободу та особисту недоторканність, зокрема домашнього арешту та тримання під вартою, має піддаватися судовому контролю через певні проміжки часу, періодично об’єктивним та неупередженим судом на предмет перевірки наявності чи відсутності ризиків, за яких вказані запобіжні заходи застосовуються, у тому числі при закінченні досудового розслідування, коли деякі ризики вже можуть зникнути“ (абзац дванадцятий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017);

– „тримання під вартою за вмотивованим рішенням слідчого судді, суду у розумінні частини другої статті 29 Конституції України відповідає принципу верховенства права та мінімізує ризик допущення свавілля, чого неможливо досягти, враховуючи виключно тяжкість злочину та не оцінюючи конкретних обставин справи, реальних причин, що обумовлюють необхідність у триманні особи під вартою, неможливість застосування інших, більш м’яких, запобіжних заходів“ (абзац десятий пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 25 червня 2019 року № 7-р/2019);

– „визначене частиною першою статті 29 Конституції України право на свободу та особисту недоторканність у сув’язі з іншими приписами цієї статті Конституції України, зокрема, є правом кожної людини на фізичну свободу та означає, що жодну людину не можна в будь-який спосіб свавільно позбавити такої свободи. Свободу й особисту недоторканність природно має кожна людина від народження, без них неможлива справжня і безпечна її життєдіяльність, а неправомірне позбавлення людини свободи може призвести до порушення її інших прав та свобод, оскільки лише вільна людина може їх безперешкодно реалізовувати.

<...> конституційне право на свободу та особисту недоторканність є одним із засадничих прав, невіддільним однаково для кожного, особливо цінним для кожної людини і суспільства загалом, яке потребує посилених гарантій захисту для унеможливлення свавільного позбавлення свободи людини. Тому держава зобов’язана запроваджувати юридичне унормування, яке убезпечить людину від свавільного позбавлення свободи та відповідатиме конституційним нормам і принципам“ [абзаци четвертий, п’ятий підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 19 червня 2024 року № 7-р (II)/2024].

4. Наведена українська конституційна доктрина розуміння права на свободу та особисту недоторканність (стаття 29 Конституції України) є узгодженою із зобов’язаннями, які Україна взяла на себе за міжнародними договорами з прав людини (*pacta sunt servanda*), зокрема Міжнародним пактом про громадянські і

політичні права 1966 року (далі – Пакт), Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція).

4.1. У статті 1 Усесвітньої декларації людських прав 1948 року (далі – Декларація) встановлено: „Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю та повинні діяти стосовно одне одного в дусі братерства“. У каталозі прав Декларації право на свободу та особисту недоторканність викладене поряд із правом на життя (стаття 3). Особиста свобода та особиста недоторканність є цінними самі собою, вони є значущими також і через те, що вся людська історія, а особливо трагедії, спричинені тоталітарними режимами ХХ і ХХІ століть, підтверджують, що порушення права на свободу та особисту недоторканність було основним інструментом для порушення інших людських прав та вчинення злочинів проти людяності.

У статті 9 Пакту встановлено, зокрема, таке: „Кожен, кого заарештовано або затримано за кримінальним звинуваченням, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, уповноваженою приписами права здійснювати судову владу, і має право на судовий розгляд упродовж розумного строку або на звільнення. Тримання під вартою осіб, які чекають судового розгляду, не має бути загальним правилом, але звільнення може залежати від гарантій явки до суду на будь-якій іншій стадії судового провадження“ (пункт 3).

Заснований відповідно до Пакту Комітет з прав людини Організації Об'єднаних Націй на сесії 7–31 жовтня 2014 року ухвалив Загальний коментар № 35 щодо статті 9 Пакту, у якому, зокрема, зазначив:

– арешт або тримання під вартою без будь-якої юридичної підстави також є свавільним; несанкціоноване тримання під вартою ув'язнених понад строк їхнього покарання, а також продовження інших видів тримання під вартою є свавільними й незаконними; тривале тримання під вартою усупереч постанові суду про їх звільнення є свавільним і незаконним (пункт 11);

– після того як особа постала перед суддею, суддя повинен вирішити, чи слід звільнити особу або ж залишити її під вартою задля додаткового розслідування або очікування розгляду справи судом; за відсутності законних підстав для продовження тримання під вартою суддя повинен ухвалити рішення про звільнення; якщо додаткове розслідування або судовий розгляд є слушним, суддя повинен вирішити, чи слід звільнити особу з-під варті (з покладенням обов'язків або без них) для очікування подальшого провадження у справі, оскільки тримання під вартою є непотрібним; запобіжний захід у вигляді тримання під вартою має обумовлювати повернення особи для тримання під вартою не у відділ поліції, а навпаки – в окрему установу, підпорядковану іншому органу влади, у якому ризики стосовно прав затриманої особи можуть бути зменшені (пункт 36);

– затримана особа має право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення; ця вимога особливо стосується періодів досудового тримання під вартою, тобто тримання під вартою з моменту арешту до ухвалення вироку судом першої інстанції; занадто тривале досудове тримання під вартою може також поставити під загрозу принцип презумпції невинуватості (пункт 37);

– тримання під вартою до суду має ґрунтуватися на індивідуальному визначенні того, що воно є виправданим і потрібним з урахуванням усіх обставин задля запобігання втечі, втручанню в докази або ж рецидиву злочину; відповідні фактори мають бути визначені приписами права та не мають містити нечітких і широких стандартів, таких як „суспільна безпека“; після того як було ухвалено первинне рішення щодо потреби досудового тримання під вартою, слід періодично перевіряти, чи є воно виправданим і потрібним з урахуванням можливих альтернативних видів (пункт 38) [*General comment No. 35 on Article 9, Liberty and security of person. Adopted by the Committee at its 112th session (7–31 October 2014) CCPR/C/GC/35*].

4.2. Конвенція містить гарантії права на свободу та особисту недоторканність, зокрема її стаття 5 визначає, що кожен має право на свободу та

особисту недоторканність; нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої приписами права: законний арешт або затримання особи, здійснене для доставлення її до компетентного судового органу, за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважають за потрібне запобігти вчиненню такою особою правопорушення чи її втечі після його вчинення (підпункт „с“ пункту 1); кожен, кого заарештовано або затримано згідно з приписами підпункту „с“ пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій приписами права надано можливість здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження; таке звільнення може бути обумовлене гарантіями присутності на судовому засіданні.

4.3. Європейський суд з прав людини неодноразово висловлював позиції стосовно розуміння підпункту „с“ пункту 1 та пункту 3 статті 5 Конвенції. Так, у рішенні у справі *Witold Litwa v. Poland* від 4 квітня 2000 року (заява № 26629/95) Європейський суд з прав людини зазначив, що „затримання особи є настільки серйозним заходом, що воно є виправданим лише тоді, коли інші, менш суворі заходи були розглянуті та визнані недостатніми задля обставин захисту індивідуальних або суспільних інтересів, які можуть вимагати затримання відповідної особи. Це означає, що недостатньо, щоб позбавлення волі було виконано відповідно до національних приписів права, але й воно також має бути потрібним за цих обставин“ (§ 78).

У рішенні у справі *S., V. and A. v. Denmark* від 22 жовтня 2018 року (заяви №№ 35553/12, 36678/12, 36711/12) Європейський суд з прав людини зауважив, що у прецедентній практиці поняття „свавілля“ в контексті статті 5 Конвенції певною мірою є різним залежно від виду затримання, а також те, що „будь-який строк тримання під вартою, попри те наскільки він є нетривалим, має бути переконливо доведений органами влади. Вирішуючи питання про

звільнення чи затримання особи, органи влади зобов'язані розглянути альтернативні види забезпечення її явки до суду“ (§ 75, § 77).

У своїй практиці Європейський суд з прав людини особливе значення приділяв питанню судового контролю за втручанням до права на особисту свободу. Так, у рішенні у справі *Brogan and Others v. the United Kingdom* від 29 листопада 1988 року (заяви №№ 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85) Європейський суд з прав людини зазначив: «Судовий контроль за втручанням виконавчої влади в право особи на свободу є істотною ознакою гарантії, визначеної пунктом 3 статті 5 Конвенції, який має на меті мінімізувати ризик свавілля. Судовий контроль впливає з правовладдя – „одного з засадничих принципів демократичного суспільства <...> який прямо згадується в преамбулі Конвенції“» (§ 58). У цьому ж рішенні Європейський суд з прав людини також акцентував, зокрема, що „труднощі судового контролю за рішеннями про арешт і затримання підозрюваних у тероризмі, на які посилався Уряд, можуть вплинути на спосіб виконання пункту 3 статті 5“, зауваживши, що «однак вони не можуть бути обґрунтовані відповідно до пункту 3 статті 5 повною відмовою від „невідкладного“ судового контролю» (§ 61).

У рішенні у справі *Mooren v. Germany* від 9 липня 2009 року (заява № 11364/03) Європейський суд з прав людини зазначив, що „тримання заявника під вартою не можна вважати свавільним, якщо національний суд навів певні підстави, що обґрунтовують продовження тримання під вартою <...> якщо тільки наведені підстави не є занадто стислими і не містять посилання на будь-яку юридичну норму, яка б уможливила тримання заявника під вартою“, а також те, що „швидкість, із якою національні суди замінили постанову про тримання під вартою, строк дії якої закінчився і яка була визнана неправомірною, є ще одним важливим фактором під час оцінювання того, чи слід вважати свавільним тримання особи під вартою“ (§ 79, § 80).

Крім того, Європейський суд з прав людини в рішенні у справі *McKay v. the United Kingdom* від 3 жовтня 2006 року (заява № 543/03) зауважив, що перегляд має бути обов'язковим і не може залежати від клопотання затриманої особи; перегляд як

такий слід відокремлювати від перегляду, зазначеного у пункті 4 статті 5 Конвенції, яка надає затриманій особі право подати клопотання про звільнення. Обов'язковість перегляду потрібна задля виконання мети цього пункту [пункту 3 статті 5 Конвенції], оскільки особа, яка зазнала жорстокого поводження, може бути не у змозі подати заяву з клопотанням про перегляд суддею її тримання під вартою; те саме може стосуватися й інших уразливих категорій заарештованих, таких як психічно хворі чи ті, хто не володіє мовою, якою розмовляє посадова особа суду (§ 34).

5. З огляду на наведене Конституційний Суд України вважає за доцільне перевірити частину шосту статті 615 Кодексу передусім на відповідність вимогам статті 29 Конституції України.

5.1. Водночас Конституційний Суд України бере до уваги, що частина друга статті 29 Основного Закону України акцентує на винятковому характері заходів утручання у право на свободу та особисту недоторканність: „Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом“.

У зазначеному приписі Конституції України наголошено на тому, що особиста свобода є природним станом людини, тоді як арешт чи тримання під вартою означає виняткове становище, яке конституційно допускають тимчасово і за наявності в кожному випадку юридичних та фактичних підстав, які мають бути встановлені (перевірені) судом.

Отже, Конституційний Суд України зазначає, що згідно з приписами статті 29 Основного Закону України гарантії права на свободу та особисту недоторканність *expressis verbis* полягають насамперед у судовому контролі (і за його наслідками – умотивованому рішенні суду), який конституційно уможливорює тримання особи під вартою, а також у тому, що тримання під вартою може бути застосоване лише на підставах і в порядку, установлених законом.

5.2. У частині другій статті 29 Конституції України вказано: „Ніхто не може <...> триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду <...>“. У приписах статті 29 Основного Закону України конституцієдавець наголошує на ролі суду і, зокрема, на значенні вмотивованого рішення суду для тримання особи під вартою.

Конституційний Суд України у зв'язку з цим констатує, що реалізація законодавцем припису частини другої статті 29 Конституції України щодо „підстав“ і „порядку“ тримання особи під вартою передбачає впорядкування ним відповідних процедур, однак таке законодавче регулювання за своїм змістом системно пов'язане із тією частиною цього конституційного припису, яка встановлює потрібність умотивованого рішення суду, а саме „ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду <...>“, та в жодному випадку не може суперечити їй.

Конституційний Суд України зауважує, що наведений підхід законодавець визначив у приписах Кодексу, якими встановлено, зокрема, що тримання особи під вартою „є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 цього Кодексу, крім випадків, передбачених частинами шостою та восьмою статті 176 цього Кодексу“ (частина перша статті 183).

Відповідно до статті 177 Кодексу метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується

(частина перша); підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених Кодексом (частина друга).

5.3. Конституційний Суд України зазначає, що під час законодавчого врегулювання питання продовження строку тримання під вартою особи у разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою парламент має конституційний обов'язок запровадити таку нормативну конструкцію, яка до моменту усунення неможливості розгляду судом цього питання містила б гарантії запобігання заподіяння шкоди завданням кримінального провадження.

Законодавче регулювання цього питання потребує конкретизації поняття „неможливість судового розгляду“ безпосередньо в контексті обставин, що виникли через широкомасштабну збройну агресію Російської Федерації проти України, а також запровадження вимоги щодо розв'язання питання про продовження строку тримання особи під вартою невідкладно з моменту усунення обставин, які унеможлилювали судовий розгляд, але в будь-якому випадку протягом строку, що не перевищує сімдесяти двох годин, установлених частиною третьою статті 29 Конституції України, після закінчення строку тримання під вартою, визначеного вмотивованим рішенням суду.

Отже, Конституційний Суд України дійшов висновку, що частина шоста статті 615 Кодексу суперечить приписам статті 29 Конституції України.

6. Конституційний Суд України вбачає потребу в дослідженні оспорюваних приписів Кодексу в контексті системного зв'язку вимог статті 29 Основного Закону України з правом кожного на судовий захист, яке гарантоване статтею 55 Конституції України.

6.1. Конституційна роль судів системи судоустрою України, гарантована приписами статті 29 Конституції України, зумовлена тим, що жоден інший орган державної влади не наділений відповідними повноваженнями щодо перевірки обґрунтованості втручання у право на свободу та особисту недоторканність і не володіє відповідними гарантіями неупередженості та незалежності, визначеними статтями 124, 125, 126 Основного Закону України.

Конституційний Суд України, зокрема, зазначав, що „у разі відсутності вмотивованого рішення суду, яким дозволено позбавлення особи свободи на період, визначений цим судовим рішенням, така особа має бути негайно звільнена“ (друге речення абзацу дванадцятого пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017).

6.2. Конституційний Суд України наголошує, що з'ясування судом конкретних обставин щодо тримання особи під вартою як запобіжного заходу у кожній справі є особливо важливим під час продовження строків тримання особи під вартою з огляду на те, що з плином часу обґрунтованість тримання особи під вартою як запобіжного заходу може вимагати вагомих і, ймовірно, нових аргументів.

Саме з цього приводу Європейський суд з прав людини в рішенні у справі *Буряга проти України / Buryaga v. Ukraine* від 15 липня 2010 року (заява № 27672/03) зауважив, що тяжкість висунутих заявникові обвинувачень, ризик ухилення від слідства та суду, а також ризик перешкоджання здійсненню правосуддя були підставами для ухвалення постанови про обрання заявникові запобіжного заходу; надалі, продовжуючи строк тримання заявника під вартою, прокурори та суди або вказували ті самі підстави, або взагалі не вказували підстав у своїх рішеннях, а лише посилалися на достатність раніше обраного запобіжного заходу; проте у пункті 3 статті 5 Конвенції зазначено, що після спливу певного часу лише існування обґрунтованої підозри припиняє бути підставою для позбавлення волі, а судові органи зобов'язані вказати інші підстави для продовження строку тримання під вартою (§ 69).

У рішенні у справі *Khudoyorov v. Russia* від 8 листопада 2005 року (заява № 6847/02) Європейський суд з прав людини акцентував, що „строк тримання під вартою, як правило, буде законним, якщо його застосовують згідно з постановою суду“ (§ 128); „проте з плином часу ці підстави неминуче ставали все менш актуальними. Відповідно, національні органи влади були зобов’язані більш детально проаналізувати особисту ситуацію заявника та надати конкретні підстави тримання його під вартою“ (§ 177); «з огляду на викладене Суд вважає, що, не розглянувши конкретних фактів або альтернативних „запобіжних заходів“ та покладаючись переважно на тяжкість звинувачень, органи влади продовжили строк тримання заявника під вартою на підставах, які не можна вважати „відповідними та достатніми“» (§ 187).

Крім того, Конституційний Суд України бере до уваги рішення конституційних судів демократичних держав. Так, зокрема, у рішенні від 20 грудня 2007 року (U-III-4286/2007) Конституційний Суд Республіки Хорватія зазначив, що „в ухвалі про продовження строку тримання під вартою як законного заходу, що позбавляє особу її засадничого права людини на свободу на період до ухвалення остаточного рішення про її винуватість, компетентний суд щоразу зобов’язаний зазначити та детально пояснити відповідні та достатні підстави для оцінювання того, що продовження строку тримання під вартою є обґрунтованим і потрібним. Суд зобов’язаний ретельно досліджувати обґрунтованість продовження строку тримання під вартою з огляду на обставини кожної конкретної справи, тобто в кожному конкретному випадку встановити і конкретизувати наявність юридичних підстав для тримання під вартою, та детально пояснити, чому він вважає, що легітимна мета затримання все ще існує“ (абзац дванадцятий пункту 6).

Конституційний Суд України наголошує, що законодавець у частині шостій статті 615 Кодексу не врахував того, що рішення про продовження строку тримання особи під вартою не тільки має ухвалювати лише суд, а й потребує підвищеного рівня обґрунтування, оскільки йдеться про найбільш серйозне втручання у право на особисту свободу.

6.3. Конституційний Суд України бере до уваги пункт 2 статті 41 Хартії засадничих прав Європейського Союзу 2000 року, у якому зазначено, що „кожна особа має право бути вислуханою до вжиття будь-яких індивідуальних заходів, які можуть негативно вплинути на неї“.

З урахуванням наведеного Конституційний Суд України зазначає, що право бути заслуханим (почутим) як складова права на судовий захист підлягає реалізації до моменту вжиття державою, її органами чи посадовими особами будь-яких заходів, які можуть негативно вплинути на особу, її права і свободи. Це право випливає з основоположних засад судочинства, що, зокрема, *expressis verbis* викладені у приписах частини другої статті 129 Конституції України (рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості, забезпечення обвинуваченому права на захист), і реалізація цього права не залежить від його встановлення та/чи детальної регламентації у спеціальному законодавстві. Тільки за умови дотримання права особи бути заслуханою у суді суд може виконати свій конституційний обов'язок – незалежно і неупереджено, ураховуючи точку зору заінтересованої особи, розглянути всі конкретні аспекти у справі та на підставі цього видати обґрунтоване (умотивоване) рішення суду. До того ж установлені оспорюваними приписами Кодексу перешкоди в доступі до суду та порушення права бути заслуханою у суді для особи в такому важливому питанні, як продовження строків тримання її під вартою, означає неможливість реалізації нею права на захист, гарантованого частиною другою статті 63 Конституції України.

6.4. Конституційний Суд України бере до уваги Рекомендацію Rec (2006) Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, умов, у яких воно має відбуватися, та про заходи забезпечення гарантій проти зловживань, за якою „відповідальність за обрання такого запобіжного заходу, як тримання особи під

вартою, надання дозволу на його продовження та застосування альтернативних заходів покладено на суд“ (пункт 13) [*Recommendation Rec (2006)13 of the Committee of Ministers to member states on the use of remand in custody, the conditions in which it takes place and the provision of safeguards against abuse*] від 27 вересня 2006 року.

Конституційний Суд України також ураховує, що в Доповіді про дотримання принципів демократії, прав людини та правовладдя в умовах надзвичайного стану (*Report – Respect for democracy, human rights and the rule of law during states of emergency*), ухваленій Європейською Комісією „За демократію через право“ (Венеційська Комісія) 19 червня 2020 року у спосіб письмової процедури, яка замінила 123-тє пленарне засідання [CDL-AD(2020)014], наголошено, що „навіть в умовах надзвичайного стану переважну силу повинен мати засадничий принцип правовладдя <...>. Правовладдя означає, що органи влади зобов’язані діяти в межах закону, а їхні заходи мають переглядати незалежні суди. Потрібно гарантувати юридичний захист осіб“ (§ 9), а також зазначено, що відступ від прав є тимчасовим призупиненням гарантій певних прав людини, серед яких засадничі судові гарантії дедалі частіше розглядають як такі, від яких не можна відступати (§ 41).

Отже, Конституційний Суд України дійшов висновку, що врегулювання законодавцем порядку розв’язання питання про продовження строку тримання особи під вартою як запобіжного заходу у спосіб, що не передбачає участі суду (судді), має наслідком порушення конституційного права кожного на судовий захист (частина перша статті 55 Конституції України) у взаємозв’язку з правом на свободу та особисту недоторканність (частина перша статті 29 Конституції України) та правом обвинуваченого на захист (частина друга статті 63 Конституції України).

7. Конституційний Суд України зазначає, що встановлене частиною шостою статті 615 Кодексу тримання особи під вартою як запобіжний захід не є покаранням за вчинене особою кримінальне правопорушення; тримання під

вартою може бути застосоване до особи, яку тільки підозрюють у вчиненні такого правопорушення, а тому його застосування має бути винятковим та відповідати вимогам принципу презумпції невинуватості.

7.1. Принцип презумпції невинуватості закріплено у статті 62 Конституції України, яка, зокрема, встановлює, що особу вважають невинуватою у вчиненні злочину і її не можна піддати кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (частина перша); ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину (частина друга); усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачать на її користь (друге речення частини третьої).

Конституційний Суд України вже висловлював юридичну позицію, за якою „конституційний принцип презумпції невинуватості є багатоаспектним, діє на всіх стадіях кримінального провадження та навіть після його завершення, адже сутність цього принципу полягає в тому, що презумпція стосовно непричетності особи до вчинення кримінального правопорушення має універсальний характер, поширюється на всі сфери суспільного життя особи та діє доти, доки її не спростовано належним чином, тобто, за приписами статті 62 Конституції України, у законному порядку й обвинувальним вироком суду. У розумінні зазначених конституційних приписів метою принципу презумпції невинуватості є захист особи, стосовно якої здійснюється/здійснювалось кримінальне провадження, від будь-яких виявлених у зв'язку із цим форм осуду від публічної влади, унаслідок чого піддано сумніву непричетність такої особи до вчинення кримінального правопорушення, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. За частиною першою статті 62 Конституції України лише обвинувальний вирок суду є тим судовим актом, у якому повинна бути встановлена винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, тому інші акти публічної влади не можуть містити жодних позицій щодо винуватості особи, навіть у вигляді припущень

стосовно такої винуватості“ [абзац другий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 8 червня 2022 року № 3-р(П)/2022].

Конституційний Суд України сприймає принцип презумпції невинуватості у світлі міжнародних зобов'язань України, передусім тих, які випливають із пункту 2 статті 14 Пакту.

Комітет Організації Об'єднаних Націй із прав людини наголосив, що „відповідно до пункту 2 статті 14 Пакту кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право бути невинуватим доти, доки його вина не буде доведена згідно з приписами права. Презумпція невинуватості, яка є засадничою для захисту прав людини, покладає на органи обвинувачення тягар доведення вини, гарантує, що жодна вина не може бути презюмована, доки її не буде доведено достатніми доказами, гарантує, що обвинувачений має перевагу у його невинуватості, та вимагає поводження з особами, обвинуваченими у вчиненні злочину, відповідно до цього принципу“ (пункт 30) [*General Comment No. 32 Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial CCPR/C/GC/32 (Загальний коментар № 32, стаття 14: Право на рівність перед судами й трибуналами та на справедливий суд)*] від 23 серпня 2007 року.

Згідно з пунктом 2 статті 6 Конвенції кожного, кого звинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважають невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку. У рішенні у справі *Белозоров проти Росії та України / Belozorov v. Russia and Ukraine* від 15 жовтня 2015 року (заява № 43611/02) Європейський суд з прав людини наголосив, що «відповідальність за те, щоб у кожному конкретному випадку досудове ув'язнення обвинуваченого не перевищувало розумного строку, покладено насамперед на національні судові органи. Для цього вони повинні, з урахуванням принципу презумпції невинуватості, розглянути всі факти, які свідчать „за“ і „проти“ наявності суспільного інтересу, яким обґрунтовують відступ від правила

статті 5 Конвенції, та повинні зазначити їх у своїх рішеннях щодо клопотань про звільнення з-під варти» (§ 126).

7.2. Конституційний Суд України на підставі наведеного висноває, що конституційний принцип презумпції невинуватості є застосовним у різних аспектах до всіх етапів кримінального провадження, зокрема й на етапі обрання та/чи продовження для особи запобіжного заходу. Отже, утілення принципу *in dubio pro reo* (у разі сумнівів – на користь обвинуваченого) як складника презумпції невинуватості об'єктивно встановлює потребу під час продовження строку запобіжного заходу у вигляді тримання особи під вартою в умотивованому рішенні суду, яке ухвалюють за результатами судового розгляду за участю обвинуваченої особи.

Оспорювані приписи Кодексу не відповідають змісту принципу презумпції невинуватості стосовно його вимоги „усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь“ (друге речення частини третьої статті 62 Конституції України).

Отже, частина шоста статті 615 Кодексу порушує приписи частин першої, другої, третьої статті 62 Конституції України.

8. Конституційний Суд України констатує, що предмет конституційного контролю – частина шоста статті 615 Кодексу як частина його розділу IX¹ „Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану“ – було ухвалено Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України „Про попереднє ув'язнення“ щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» від 3 березня 2022 року № 2111–IX.

8.1. Широкомасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України створює юридичну ситуацію, про яку йдеться у пункті 1 статті 4 Пакту: „Під час

надзвичайного стану в державі, за якого життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошують, держави – учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки тією мірою, що її вимагає серйозність ситуації, і за умови, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не призводять до дискримінації лише за ознаками раси, кольору шкіри, статі, релігійних переконань та соціального походження“.

Пунктом 1 статті 15 Конвенції визначено, що під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірنا Сторона може вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за Конвенцією лише в тих межах, яких вимагає серйозність ситуації, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

8.2. Верховна Рада України Постановою від 21 травня 2015 року № 462–VIII ухвалила Заяву Верховної Ради України „Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод“ (далі – Заява про відступ). Отже, Україна заявила про відступ від міжнародних зобов'язань, які пов'язані, зокрема, з гарантіями права на свободу та особисту недоторканність, що їх зазначено у статті 9 Пакту та статті 5 Конвенції. Законом України „Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України“ від 21 квітня 2022 року № 2217–IX Заяву про відступ було підтверджено. У Заяві про відступ у цьому аспекті йдеться, зокрема, про такі законодавчі засоби, як: особливий режим досудового розслідування, відповідно до якого повноваження слідчих суддів, визначені Кодексом, тимчасово передають відповідним прокурорам, які набувають додаткових процесуальних прав (пункт 6); зміна територіальної підсудності судових справ (пункт 7). Водночас у Заяві про відступ наголошено, що тільки фактична відсутність функціонування судів в окремих регіонах та ситуація, яка спричинена збройною агресією Російської Федерації проти

України, є тими межами, які дають можливість застосувати наведені та інші засоби в умовах загрози для існування нації (пункти 6, 7).

Україна після початку широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації, скориставшись своїм правом на дерогацію, неодноразово інформувала органи Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи про відступ від окремих зобов'язань, що їх визначено Пактом та Конвенцією.

Конституційний Суд України зазначає, що відступ від деяких міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини та зумовлена цим здатність держави вдатися до обмежень певних прав і свобод людини не означають запровадження законодавчих та інших засобів, які не були б узгоджені з Конституцією України.

Конституційний Суд України також підтверджує свою юридичну позицію, за якою міжнародне право хоча й уможливорює відступ держави від права на свободу та особисту недоторканність під час війни або іншої суспільної небезпеки (стаття 15 Конвенції, стаття 4 Пакту), однак із його сутності випливає, що засадничий судовий захист особи від свавільного тримання під вартою має бути забезпечений [абзац перший підпункту 5.2 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 19 червня 2024 року № 7-р (II)/2024].

8.3. Із наведеного випливає, що і в умовах воєнного стану верховенство Конституції України та її принципів, зокрема верховенства права, поділу влади, поваги до прав і свобод людини, є основами демократичного конституційного ладу України. Саме Конституція України у мирний час та в умовах воєнного стану встановлює механізм запровадження засобів обмеження прав і свобод людини.

У частині першій статті 64 Основного Закону України зазначено, що „конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України“.

Водночас у частині другій статті 64 Конституції України встановлено можливість окремих обмежень прав і свобод, а також зазначено, які саме права і свободи не можуть бути обмежені, зокрема ті, що передбачені її статтями 29, 55, 62, 63.

Конституційний Суд України констатує, що в контексті предмета цієї справи відповідно до другого речення частини другої статті 64 Конституції України людські права і свободи, гарантовані Конституцією України у приписах статті 29 (право на свободу та особисту недоторканність), статті 55 (право на судовий захист), статті 62 (презумпція невинуватості), статті 63 (право на захист), не можуть бути обмежені в умовах воєнного стану. Це означає, що хоча обмеження зазначених людських прав не може бути зумовлене потребами, пов'язаними з воєнним станом, однак державне втручання у їх захисну сферу є можливим за умови виправданості (домірності) обраних законодавцем засобів, які зберігають повагу до сутності людських прав та не суперечать приписам Конституції України, які *expressis verbis* гарантують їх обсяг.

З огляду на те, що законодавець оспорюваними приписами Кодексу допустив утручання в сутність людських прав, гарантованих статтями 29, 55 Конституції України, та порушив відповідні приписи Основного Закону України, якими гарантовано обсяг їх здійснення (*expressis verbis*), Конституційний Суд України констатує, що немає потреби досліджувати приписи частини шостої статті 615 Кодексу з огляду на їх домірність.

8.4. Конституційний Суд України також наголошує, що у статті 3 Указу Президента України „Про введення воєнного стану в Україні“ від 24 лютого 2022 року № 64/2022 зі змінами зазначено: «У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України „Про правовий режим воєнного стану“».

Конституційний Суд України дійшов висновку, що людські права і свободи, гарантовані Конституцією України у приписах статті 29 (право на

свободу та особисту недоторканність), статті 55 (право на судовий захист), статті 62 (презумпція невинуватості), статті 63 (право на захист), не зазначені в актах права, якими введено воєнний стан в Україні, а отже, утручання у ці права і свободи не обумовлено цілями вирішення завдань, які були підґрунтям для введення воєнного стану в Україні.

8.5. Конституційний Суд України також зазначає, що у Законі України „Про правовий режим воєнного стану“, зокрема, визначено, що:

– саме в указі Президента України про введення воєнного стану встановлено, з-поміж іншого, „вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень“ (пункт 5 статті 6);

– „повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені“ (частина друга статті 12²);

– „1. Правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України.

2. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється.

3. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів.

4. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається“ (стаття 26).

Конституційний Суд України дійшов висновку, що Конституцією України (частина друга статті 64) та актами, якими введено воєнний стан на всій території України і, відповідно, механізм обмеження конституційних прав і свобод в умовах воєнного стану, не визначено можливості обмеження прав і свобод, що

їх гарантовано у статті 29 (право на свободу та особисту недоторканність), статті 55 (право на судовий захист), статті 62 (презумпція невинуватості), статті 63 (право на захист).

Отже, Конституційний Суд України вважає, що частина шоста статті 615 Кодексу суперечить частинам першій, другій статті 29, частинам першій, другій статті 55, частинам першій, другій, третій статті 62, частині другій статті 63 Конституції України.

9. Згідно з частиною другою статті 152 Конституції України, статтею 91 Закону України „Про Конституційний Суд України“ закони, інші акти або їх окремі приписи, що визнані неконституційними, утрачають чинність із дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення.

Конституційний Суд України вважає за доцільне відтермінувати втрату чинності частиною шостою статті 615 Кодексу.

Верховна Рада України має привести нормативне регулювання, установлене частиною шостою статті 615 Кодексу, що визнана неконституційною, у відповідність із Конституцією України та цим Рішенням.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 55, 147, 150, 151¹, 151², 152, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 36, 65, 67, 74, 84, 88, 89, 91, 92, 94, 97 Закону України „Про Конституційний Суд України“

Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), частину шосту статті 615 Кримінального процесуального кодексу України.

2. Частина шоста статті 615 Кримінального процесуального кодексу України, визнана неконституційною, утрачає чинність через три місяці з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Верховній Раді України привести нормативне регулювання, установлене частиною шостою статті 615 Кримінального процесуального кодексу України, що визнана неконституційною, у відповідність із Конституцією України та цим Рішенням.

4. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“.

**ДРУГИЙ СЕНАТ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**